

บทที่ 4

สรุปผลวิจัยและข้อเสนอแนะ

4.1 สรุป

ประวัติและความเป็นมาของบัลเลต์ในประเทศไทย

การที่บัลเลต์ของตะวันตกเข้ามาเป็นที่รู้จักในประเทศไทยนั้นมีสาเหตุอยู่ 2 ประการด้วยกัน ได้แก่

1. การที่ชาวต่างประเทศได้เข้ามาในประเทศไทยในช่วงระยะเวลาหนึ่งและได้นำการเต้นบัลเลต์เข้ามาสอนและแสดงในประเทศไทย
2. การที่ชาวไทยได้มีโอกาสได้ไปเห็นหรือได้ศึกษาการเต้นบัลเลต์ยังต่างประเทศแล้วนำกลับมาสอนหรือแสดงในประเทศไทย

ประวัติและความเป็นมาของบัลเลต์ในประเทศไทยตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนถึงปัจจุบัน ปี พ.ศ. 2541 สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ช่วง ตามลักษณะและวิวัฒนาการทางการเรียนการสอนและทางการแสดง ดังนี้

ช่วงที่ 1 ยุคริเริ่ม (ตั้งแต่เริ่มแรกจนถึงปี พ.ศ. 2494)

เนื่องจากเป็นช่วงที่ปรากฏว่ามีการนำเอารูปแบบของการแสดงโอเปร่าบัลเลต์ของตะวันตกเข้ามาใช้ในละครของไทยตั้งแต่ในสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีการสอนการเต้นบัลเลต์ซึ่งเรียกว่าการเต้นนาฏศิลป์สากลในโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ตั้งแต่โรงเรียนเริ่มเปิดสอนในปี พ.ศ. 2477 เพียงแห่งเดียว ซึ่งตรงกับสมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทำการสอนโดยมาตามสวัสดิ์ธนบาล เป็นชาวต่างประเทศ โดยมาตามสวัสดิ์ธนบาลสอนจนถึงปี พ.ศ. 2484 เนื่องจากเกิดสงครามโลกจึงทำให้โรงเรียนต้องปิดไปชั่วคราว นอกจากเรื่องการเรียนแล้วยังปรากฏว่ามีการแสดงบัลเลต์ประกอบเพลงในการแสดงละครเวที ชายจริงหญิงแท้ในละครเกือบทุกเรื่อง เพื่อเป็นการสลับฉากการแสดงละคร เช่นคณะศิวารมณь คณะผกาวัลี เป็นต้น โดยมักจัดแสดงที่โรงละครเฉลิมกรุงและโรงละครเฉลิมไทย ลักษณะของการเต้นบัลเลต์ในช่วงนี้

เป็นเพียงการเริ่มต้น เท่านั้น ยังไม่มีการเรียนการเต้นและการแสดงบัลเล่ต์อย่างจริงจังแต่อย่างใด
ดังนั้น บทบาทของบัลเล่ต์ในสมัยนี้จึงเป็นเพียงส่วนประกอบของการแสดงอื่นเท่านั้น

ช่วงที่ 2 ยุคพัฒนาบัลเล่ต์ (ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2494 ถึงปี พ.ศ. 2508)

ช่วงนี้เป็นช่วงที่มีครูและนักเต้นบัลเล่ต์อาชีพชาวต่างประเทศเข้ามาสอนบัลเล่ต์จำนวน 4 คน ได้แก่ มิสซิสโกล์สตัน (Mrs.Gaulstin)ชาวเปอร์เซีย มิสซิสแมคเคย์ (Mrs. Mckay) ชาวดัชท์ คุณหญิงเจนเวียฟ เลสบันยอล เดมอน (Khuning Genevieve L'Espagnol Damon) ชาวฝรั่งเศสเชื้อสายอเมริกัน และมิสซิสเจนิส อิศรเสนา ณ อยุธยา (Mrs.Janice Isarasena Na Ayuthya) ชาวออสเตรเลีย ทำให้คนไทยได้มีโอกาสศึกษาการเต้นบัลเล่ต์อย่างจริงจังมากขึ้น และได้แสดงบัลเล่ต์ในงานการกุศลต่างๆ ผู้ที่ได้ศึกษาและแสดงบัลเล่ต์ในสมัยนี้มักเป็นผู้ที่อยู่ในสังคมชั้นสูง เท่านั้น

การเรียนการสอนบัลเล่ต์ในช่วงนี้ส่วนใหญ่เป็นโรงเรียนบัลเล่ต์เอกชน และปรากฏว่ามีโรงเรียนที่สอนการเต้นบัลเล่ต์ถึง 11 แห่ง อยู่ในกรุงเทพมหานคร 10 แห่ง และอยู่ในจังหวัดเชียงใหม่ 1 แห่ง ลักษณะของการเรียนจะเป็นการสอนแบบอิสระ มีการฝึกความยืดหยุ่นของกล้ามเนื้อ เช่นการฉีกขา เป็นต้น การเรียนมักเป็นการเรียนแบบซ้อมเพื่อแสดงมากกว่าเป็นการเรียนเพื่อเลื่อนชั้น ผู้ที่ต้องการศึกษาอย่างจริงจังจะต้องเดินทางไปศึกษาต่างประเทศเท่านั้น

ในช่วงนี้เป็นช่วงที่มีครูและนักบัลเล่ต์คนไทยที่จบการศึกษาทางด้านบัลเล่ต์จากประเทศอังกฤษ จำนวน 3 คน ได้แก่ ท่านผู้หญิง วราพร ปราโมช ณ อยุธยา คนที่ 2 คือคุณพรพิมล กันทารธรรม และหม่อมหลวงสุจิตรา วิศิษฎ์กุล เป็นคนที่ 3 โดย ทั้ง 3 คนนี้เป็นผู้ที่มีบทบาททำให้บัลเล่ต์แพร่หลายและเป็นที่ยอมรับในกลุ่มคนต่างๆ มากขึ้น

จากการที่มีโรงเรียนบัลเล่ต์มากขึ้นมีสาเหตุมาจากการที่มีนักเรียนมากขึ้น แต่ผู้ที่เรียนบัลเล่ต์ในช่วงนี้เป็นการศึกษาเพื่อที่จะได้มีโอกาสแสดงหน้าพระที่นั่งและต่อสาธารณชนมากกว่าการที่จะนำมาเป็นอาชีพ

ช่วงที่ 3 ยุคมาตรฐานบัลเล่ต์คลาสสิก (ปี พ.ศ. 2509 ถึงปี พ.ศ. 2541)

ช่วงที่มีการพัฒนาสูงสุดของการเต้นบัลเล่ต์ในประเทศไทย ทั้งในด้านการศึกษา และทางด้านการแสดง

ลักษณะของการเรียนการสอนมีการเปลี่ยนแปลงจากการเรียนในลักษณะที่เป็นอิสระ (Free Class) เพียงอย่างเดียว เป็นการสอนระบบหลักสูตรของ อาร์.เอ.ดี. ประเทศอังกฤษโดยเริ่มมีการสอบในปี พ.ศ.2515 โดยมีซิสซีลา พาวิทท์ (Sheila Pavitt) ครูบัลเล่ต์ชาวอังกฤษเป็นผู้นำเข้ามาเผยแพร่ หลักสูตรของ เช็คเคตติ (Cecchetti) สอนโดย มิสซิสลินดา แคมป์เบล (Mrs. Linda Campbell) ในปีเดียวกันแต่เป็นการสอนในช่วงสั้น ๆ ในจังหวัดเชียงใหม่เท่านั้นและในภายหลังระบบ ซี.เอส.ที.ดี. ของประเทศออสเตรเลีย มาใช้ ประมาณปี พ.ศ. 2540 โดยมีซิสเบ็ตตี้ ทิลเล่ท์ (Mrs. Betty Tilley) โดยผู้ที่ได้ศึกษาระบบอาร์.เอ.ดี. เกือบทุกคนได้ใช้สอนในสถานศึกษาที่เป็นของรัฐบาลและเอกชน มีครูสอนบัลเล่ต์จำนวนไม่มากที่ยังสอนแบบอิสระอยู่ แต่ถึงแม้ว่าครูสอนใหญ่จะทำการสอนด้วยระบบ อาร์.เอ.ดี.แต่ ครูบัลเล่ต์ในประเทศไทยก็ยังเห็นความสำคัญและประโยชน์ของการสอนแบบอิสระอยู่ดังนั้นเมื่อมีโอกาสครูผู้สอนก็จะสอดแทรกการสอนแบบอิสระเข้าไปในบทเรียนด้วย เช่นกัน

การเต้นบัลเล่ต์เป็นที่นิยมกันมากในประเทศไทยในปัจจุบัน ภาพพจน์ของการเต้นบัลเล่ต์ที่เคยถือกันว่าเป็นการเต้นกินรำกิน ในอดีตได้เปลี่ยนไปเป็นผู้ที่เต้นบัลเล่ต์ได้ดีถือกันว่าเป็นผู้ที่มีความสามารถพิเศษ เป็นที่ใฝ่ฝันของเด็กๆส่วนใหญ่ และเป็นที่ชื่นชมของคนทั่วไป

สถาบันที่เปิดสอนการเต้นบัลเล่ต์ในช่วงนี้ส่วนมากยังอยู่ในกรุงเทพมหานคร แต่ได้มีการแพร่ขยายออกเป็นวงกว้างยังจังหวัดต่างๆ ทั่วประเทศไทย ซึ่งนอกจากจังหวัดเชียงใหม่ แล้ว ยังมีจังหวัดขอนแก่น มหาสารคาม ชลบุรี ระยอง นครราชสีมา นครศรีธรรมราช พิษณุโลก พระนครศรีอยุธยา และจังหวัดสุพรรณบุรี เนื่องจากมีการย้ายถิ่นฐานของผู้ที่สามารถเต้นบัลเล่ต์ได้ เช่นการที่มีชาวต่างชาติเข้ามาอาศัยในกรุงเทพมหานคร และจังหวัดเชียงใหม่ และการที่ศาสตราจารย์นายแพทย์วรารุช สุมาวงศ์ ต้องย้ายขึ้นไปเป็นแพทย์ที่จังหวัดเชียงใหม่ เป็นต้น และการที่คนที่อาศัยอยู่ในจังหวัดนั้นๆ มีความสนใจในการเต้นบัลเล่ต์จึงเดินทางเข้ามาหาความรู้ในกรุงเทพฯ ฯ แล้วนำกลับไปเผยแพร่ยังจังหวัดของตน

ในช่วงนี้ได้เกิดเหตุการณ์ที่สำคัญต่อวงการการศึกษาบัลเล่ต์ในประเทศไทย เนื่องจากมีการจัดให้การเต้นบัลเล่ต์ เป็นวิชาที่บรรจุในหลักสูตรการศึกษาที่เป็นของรัฐบาลทั้งในระดับอนุบาล ระดับมัธยมศึกษาและระดับอุดมศึกษา ได้แก่ โรงเรียนเสตะเวชวิทยา วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร วิทยาลัยนาฏศิลป์ เชียงใหม่ โรงเรียนแก่นนครวิทยายน คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร และคณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม โดยใช้ชื่อต่างกัน ได้แก่ นาฏศิลป์สากล และนาฏศิลป์ตะวันตก โดยผู้ที่ศึกษาวิชาการเต้นบัลเล่ต์สามารถศึกษาจนจบการศึกษาระดับปริญญาตรีจากการจบการศึกษาในสถาบันของรัฐบาลและสามารถจบการศึกษาขั้นสูงสุด (Advanced) จากการสอบเทียบมาตรฐานจากสถาบันเดอะ รอยัล อะคาเดมี ออฟ ดานซ์ซิง ในประเทศไทยโดยไม่ต้องไปศึกษาต่างประเทศ และนอกจากนั้นยังได้มีการจัดตั้งสมาคมบัลเล่ต์ในประเทศไทย โดยการร่วมมือกันของครูบัลเล่ต์ชั้นนำของเมืองไทย ซึ่งถือเป็นการพัฒนาการอีกขั้นหนึ่งของวงการบัลเล่ต์ในประเทศไทย

นักเต้นบัลเล่ต์ในช่วงนี้มีความสามารถมากขึ้นเนื่องจากเริ่มมีการเรียนการสอนอย่างจริงจังมากขึ้น อีกทั้งมีครูบัลเล่ต์ที่มีความสามารถหลายท่าน ที่จบการศึกษาโดยตรงมาจากประเทศอังกฤษ และสหรัฐอเมริกา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นนักเรียนบัลเล่ต์ของครูบัลเล่ต์ของไทยในรุ่นแรกทั้งสามคนซึ่งได้แก่ ท่านผู้หญิงวราพร ปราโมช ณ อยุธยา คุณพรพิมล กันทาธรรม และหม่อมหลวงสุจิตรา วิศิษฎ์กุล นักเต้นส่วนใหญ่ยังเป็นผู้หญิงมากกว่าผู้ชาย ในปัจจุบันครูและนักเรียนบัลเล่ต์ของไทยได้มีการพัฒนาขึ้นจนได้มาตรฐานสากล โดยครูบัลเล่ต์รุ่นใหม่มักเป็นผู้ที่จบการศึกษาจากวิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร และจากภาควิชานาฏศิลป์ คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เป็นต้น

ครูและบุคคลที่มีบทบาทต่อบัลเล่ต์ในประเทศไทย

ครูและบุคคลที่มีบทบาทต่อบัลเล่ต์ในประเทศไทยส่วนใหญ่จะเป็นผู้ที่จบการศึกษาจากประเทศอังกฤษจึงได้นำหลักสูตรดังกล่าวเข้ามาสอนในประเทศไทยจนเป็นที่แพร่หลายและกลายเป็นรากฐานการพัฒนาบัลเล่ต์ในประเทศไทยมาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน

การศึกษาบัลเลต์ในประเทศไทย

ผู้ที่ต้องการเรียนบัลเลต์ในปัจจุบันมีทางเลือกมากขึ้น ผู้ที่ไม่สามารถจ่ายค่าเรียนในอัตราที่สูงได้จะต้องทำการสอบแข่งขันเพื่อเข้าเรียนในเวลาปกติที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร ส่วนผู้ที่มีฐานะดีสามารถเรียนนอกเวลาที่โรงเรียนเอกชนได้ ด้วยเหตุผลที่ต่างกันไป อาทิ ต้องการเรียนวิชาการที่แน่นกว่า หรือเรียนหนังสือเก่ง และมีได้คาดหวังว่าจะใช้การเต้นหรือสอนบัลเลต์เป็นอาชีพหลัก เริ่มจากการเรียนเพื่อเป็นกิจกรรมพิเศษหรือเพื่อเป็นความสามารถพิเศษเท่านั้น ครั้นเมื่อเรียนไปแล้วชอบ และมีความรู้มากพอที่จะประกอบอาชีพเสริมหรือมองเห็นแนวทางที่ใช้ดำเนินธุรกิจจึงกลายมาเป็นอาชีพหลัก

เนื่องจากการเต้นบัลเลต์เป็นกิจกรรมที่เกือบจะเป็นสิ่งที่จำเป็นอีกอย่างหนึ่งสำหรับสังคมคนเมืองในปัจจุบัน คนไทยเริ่มมองเห็นถึงประโยชน์ต่างๆ ของการเต้นบัลเลต์จึงทำให้ความต้องการที่จะเรียนบัลเลต์มีมากขึ้นซึ่งนอกจากจะทำให้เกิดการสร้างงาน มีการแข่งขัน การกระจายการเรียน บัลเลต์ของโรงเรียนเอกชนในปัจจุบันนั้นมีหลายวิธีแต่วิธีที่สามารถขยายได้รวดเร็วที่สุดคือ การนำระบบธุรกิจแบบแฟรนไชส์มาใช้ ซึ่งในปัจจุบัน นอกจากโรงเรียนดนตรีสยามกลการที่นำระบบธุรกิจแบบแฟรนไชส์มาใช้ในการศึกษาทางด้านดนตรีแล้ว ยังมีสถาบันบางกอกแดนซ์ ที่เป็นการดำเนินธุรกิจแบบเดียวกันแต่เป็นโรงเรียนที่เปิดสอนการเต้นรำโดยตรง จากการขยายของธุรกิจอย่าง รวดเร็วมีทั้งข้อดีและข้อเสีย ข้อดีคือสามารถกระจายการเรียนการสอนออกไปสู่เขตพื้นที่ที่ห่างไกลออกไป หรือในต่างจังหวัด ทำให้ผู้ที่ต้องการเรียนบัลเลต์ไม่ต้องใช้เวลาในการเดินทางเข้ามาเรียนในเมือง แต่ข้อเสียก็คือไม่สามารถดูแลได้อย่างทั่วถึงและเป็นการยากที่จะควบคุมคุณภาพของการเรียนการสอนให้ได้มาตรฐาน เนื่องจากต้องใช้ครูบัลเลต์จำนวนมาก และไม่สามารถผลิตครูบัลเลต์ที่มีคุณภาพได้ทันจึงต้องใช้ครูที่ดีที่สุดที่มีอยู่สะสมประสบการณ์ในการสอนไปเรื่อยๆ ซึ่งต้องใช้เวลานาน และความสามารถหลายด้าน

การแสดงบัลเลต์ในประเทศไทย

สถาบันที่เปิดสอนการเต้นบัลเลต์ไม่ว่าจะเป็นภาคเอกชนและรัฐบาลให้ความสำคัญกับการแสดงเพิ่มมากขึ้น เนื่องจากผู้เรียนมีความจำเป็นต้องได้รับประสบการณ์จากการแสดงเพื่อพัฒนาการเต้นให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น และให้ผู้เรียนได้มีโอกาสได้แสดงออกถึงความสามารถ

และความคิดสร้างสรรค์ในทางที่ถูกต้อง ได้เป็นการจัดกิจกรรมร่วมกันของโรงเรียน ผู้เรียนและผู้ปกครอง และเพื่อเป็นการประชาสัมพันธ์โรงเรียนให้เป็นที่รู้จักกันมากขึ้น

จากการศึกษาปรากฏว่าตั้งแต่ยุคแรกเริ่มจนถึงปัจจุบันมีการแสดงบัลเล่ต์ในประเทศไทยทั้งที่เป็นการจัดการแสดงของไทย และชาวต่างประเทศ ทั้งหมดจำนวน 147 ครั้งได้แก่

- ช่วงที่ 1 จำนวน 5 ครั้ง เป็นการแสดงที่เป็นการจัดการแสดงของไทยทุกครั้ง
- ช่วงที่ 2 จำนวน 16 ครั้ง เป็นการแสดงที่เป็นการจัดการแสดงของไทยทุกครั้ง
- ช่วงที่ 3 จำนวน 126 ครั้ง
  - เป็นการแสดงที่เป็นการจัดการแสดงของไทย จำนวน 91 ครั้งและ
  - เป็นการแสดงของชาวต่างประเทศจำนวน 35 ครั้ง

ก. นักแสดง

- ช่วงที่ 1 นักแสดงเป็นนักเรียนโรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ และนักแสดงอาชีพใน คณะละคร
- ช่วงที่ 2 นักแสดงเป็นกลุ่มนักเรียนบัลเล่ต์ของคุณหญิงเดมอน และนักแสดงกิตติมศักดิ์ ที่อยู่ในวงสังคมชั้นสูง
- ช่วงที่ 3 นักแสดงอาชีพเป็นนักเรียนที่วิทยาลัยนาฏศิลป์ กรมศิลปากร และนักแสดงสมัครเล่นจากโรงเรียนบัลเล่ต์เอกชนต่างๆ

ข. โอกาสที่แสดง

- ช่วงที่ 1 เป็นการแสดงบัลเล่ต์ประกอบการแสดงละครต่างๆเพื่อเพิ่มอรรถรสในการชมและเพื่อเป็นการแสดงสลับฉาก
- ช่วงที่ 2 เป็นการแสดงบัลเล่ต์การกุศลหน้าพระที่นั่ง และเพื่อเป็นการต้อนรับแขกคนสำคัญของประเทศ
- ช่วงที่ 3 เป็นการแสดงประจำปีของโรงเรียนบัลเล่ต์เป็นส่วนใหญ่โดยมักจัดให้เป็นการแสดงบัลเล่ต์การกุศลให้กับมูลนิธิและองค์กรที่เป็นสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ส่วนการแสดงที่เป็นการจัดของต่างประเทศมักเป็นการจัดเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสอันสำคัญต่างๆ อาทิเช่น เฉลิมฉลอง

วันขึ้นครองราชย์ กรุงเทพระบ 200 ปี และในวโรกาสครบรอบ
วันพระราชสมภพ เป็นต้น

ค. สถานที่จัดการแสดง

- ช่วงที่ 1 การแสดงจะจัดที่โรงละครเฉลิมไทย และเฉลิมกรุง เป็นต้น
- ช่วงที่ 2 เป็นการจัดการแสดงที่ หอประชุมวัฒนธรรม ถนนเสือป่าหอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และเวทีลีลาส สวนอัมพร (เวทีเก่า)
- ช่วงที่ 3 จะเป็นการจัดแสดงที่ หอประชุมวัฒนธรรม ถนนเสือป่า หอประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เวทีลีลาส สวนอัมพร (เวทีเก่า) หอประชุมจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หอเก่า) และหอประชุมใหม่ โรงละครแห่งชาติ กรุงเทพฯ และที่จังหวัดเชียงใหม่ หอประชุมต่างๆ เช่น หอประชุมธนาคารกรุงเทพฯ และหอประชุมกรมประชาสัมพันธ์ พระบรมหาราชวัง และพระตำหนักต่างๆ โรงแรม ได้แก่โรงแรมโอเรียลเต็ล โรงแรมดุสิตธานี และโรงแรมรอยัล ออกิดศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย และโรงละครกรุงเทพฯ ฯ

ง. ผู้ชม

ผู้ชมการแสดงบัลเลต์สามารถแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท ได้แก่

1. องค์อุปถัมภ์ของมูลนิธิและองค์กรที่เป็นสาธารณะประโยชน์ต่างๆ เหล่าราชวงศ์และผู้ที่อยู่ในสังคมชั้นสูง
2. ผู้ปกครองและผู้สนับสนุนการแสดง
3. ผู้ที่ชื่นชอบศิลปะทางการแสดงบัลเลต์

4.2 ข้อเสนอแนะ

เนื่องจากศิลปะการเต้นบัลเลต์เป็นศิลปะที่เกี่ยวกับการเรียนการสอน และการแสดง ในการที่จะพัฒนาการเต้นบัลเลต์จะต้องมีการพัฒนาทั้งสองส่วนควบคู่กันไป การแสดงทำให้ผู้เรียนได้มีโอกาสฝึกฝนทักษะจากประสบการณ์จริงและถ้านักเต้นมีความสามารถก็จะทำให้การแสดงประสบความสำเร็จ การเรียนบัลเลต์ให้ได้ดีและหวังผลเร็วต้องมีการทุ่มเทอย่างมากจากทั้ง

ครู ผู้สอน ผู้เรียน และผู้ปกครอง การแสดงจะเกิดขึ้นได้ต้องมีหลายอย่างประกอบกัน ได้แก่ ผู้ออกแบบท่าเต้นและผู้ฝึกซ้อม นักเต้นที่มีคุณภาพจำนวนมากทั้งหญิงและชาย และงบประมาณ

จากการที่บัลเลต์มีศิลปะวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย จึงทำให้ไม่มีการจัดตั้งงบประมาณจากรัฐบาลหรือแหล่งทุนใด ๆ ดังนั้นในการแสดงแต่ละครั้งจึงต้องมีการรวบรวมเงินทุนสำหรับค่าใช้จ่ายต่างๆที่จะเกิดขึ้น โดยการขอความสนับสนุนเป็นครั้ง ๆ ไป ด้วยเหตุดังกล่าวทำให้บัลเลต์ประเทศไทยยังไม่สามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และการสร้างสรรค์งานศิลปะจึงมักมีเรื่องผลประโยชน์เข้ามาเกี่ยวข้องแทนที่จะเป็นการสร้างงานเพื่อสร้างสรรค์ศิลปะโดยแท้จริง ควรมีการแต่งตั้งข้าราชการเกี่ยวกับบัลเลต์เป็นภาษาไทยเพื่อเพิ่มความรู้และความเข้าใจให้กับผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้ที่สนใจ และงานวิจัยฉบับนี้ควรนำไปสู่การวิจัยในเรื่องที่เกี่ยวข้องต่อไป